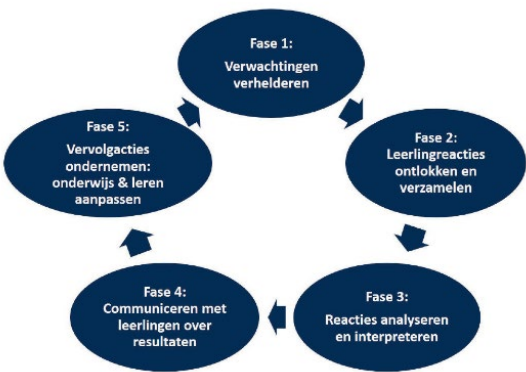

Kennis over De Opstand consolideren

Vak
Geschiedenis
Leerjaar/ sector
Leerjaar 1-2 / alle sectoren
Context
In leerjaar 1 en/of 2 komt het onderwerp De Opstand aan bod, de strijd van de Nederlanden tegen de koning van Spanje. Het onderwerp vraagt om voldoende kennis van personen, gebeurtenissen en/of jaartallen inclusief bijbehorende begrippen. In dit lesvoorbeeld gaat de leraar na in hoeverre leerlingen de belangrijke begrippen, (het belang van) personen en gebeurtenissen en bijbehorende jaartallen kennen.
Leerdoelen
<p>Leerdoelen</p> <p>Ik kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • belangrijke begrippen van De Opstand uitleggen aan klasgenoten; • een omschrijving geven van personen die een belangrijke rol hebben gespeeld in de strijd van de Nederlanden tegen de Spaanse koning; • in omschrijvingen - gegeven door medeleerlingen - belangrijke begrippen en personen benoemen; • belangrijke jaartallen van De Opstand koppelen aan gebeurtenissen.
Aantal lessen
Een les
Fase(n) van de FE-cyclus
<div style="display: flex; align-items: center;"> <div style="margin-left: 20px;"> <p>In deze les wordt in een actieve werkvorm (spel) nagegaan wat leerlingen geleerd hebben van de behandelde lesstof over 'De Opstand'. Tijdens deze les komen met name de fasen 2 - 5 van de FE-cyclus aan bod.</p> </div> </div>

Uitvoering lesactiviteit

Materialen/ hulpmiddelen

- Overzicht van mogelijke begrippen, personen en jaartallen (bijlage 1)
- Genummerde kaartjes met begrippen en personen (bijlage 2-4)
- Antwoordbladen voor de leerlingen (bijlage 5)
- Werkblad voor een eventuele vervolgactie (bijlage 6)
- Leeg werkblad (bijlage 7)

Vorbereiding

- Maak een of meer werkbladen met genummerde kaartjes met begrippen, personen en/of jaartallen, net zoveel als dat er leerlingen in de klas zitten (elk begrip, jaartal en elke persoon komt dus meerdere keren voor).
- Knip de kaartjes los of laat leerlingen dat doen.
- Maak een antwoordblad voor de leerlingen en kopieer deze in leerlingenaantallen.
- Eventueel: zet de leerdoelen en werkvorm op een PowerPoint en/of hand-out.

Lesopzet globaal

- De leraar introduceert het leerdoel en wijst op het belang van voldoende kennis over een onderwerp.
- De leraar legt de werkvorm uit.
- Elke leerling krijgt een kaartje met een begrip, jaartal of persoon.
- Leerlingen gaan in tweetallen tegenover elkaar zitten. Een van beide leerlingen stelt de ander gedurende drie minuten vragen om er achter te komen wie de ander is, welk begrip hij heeft of om welk jaartal het gaat.
- Deze activiteit wordt een aantal malen herhaald, waarbij de vragensteller telkens van plaats verwisselt met een klasgenoot (carrousel) en er afgewisseld wordt tussen vragenstellers en degene die het begrip, jaartal of de persoon moeten raden.
- De leraar bespreekt de les na. Hij geeft een passende vervolgopdracht afhankelijk van de mate van beheersing (fase 5).

Lesopzet uitgewerkt

Bij het onderwerp De Opstand horen begrippen, personen en jaartallen die leerlingen moeten beheersen om betekenisvol te kunnen redeneren over bijvoorbeeld causale relaties, continuïteit en verandering en standplaatsgebondenheid (verschillende perspectieven op het conflict). De leraar wil nagaan in hoeverre de leerlingen deze kennis daadwerkelijk beheersen. Om dat na te gaan gebruikt de leraar de werkvorm 'speeddate', een handige formatieve werkvorm/spelvorm waarbij leerlingen actief aan de slag zijn met de leerstof.

Werkwijze

De leraar vult een werkblad met de belangrijke begrippen, personen en jaartallen die bij het onderwerp aan de orde zijn geweest (zie bijlagen 2 – 4 voor een voorbeeldmatige invulling voor het onderwerp. De Opstand). Vervolgens verknipt hij de werkbladen tot afzonderlijke kaartjes en geeft elke leerling een kaartje met de opdracht de inhoud ervan voor zichzelf te houden. Het is de bedoeling dat een medeleerling door twee, maximaal drie minuten vragen te stellen aan de leerling er achter komt welk begrip, persoon of jaartal op het kaartje staat.

- Elke leerling krijgt een kaartje met een begrip, jaartal of persoon.

- Leerlingen gaan in tweetallen tegenover elkaar zitten. Een van beide leerlingen stelt de ander gedurende twee tot drie minuten vragen om er achter te komen wie de ander is, welk begrip hij heeft of om welk jaartal het gaat. Er mag op vragen alleen met ja of nee worden geantwoord.
- Deze activiteit wordt een aantal malen herhaald, waarbij de vragensteller telkens van plaats verwisselt met een klasgenoot (carrousel) en er afgewisseld wordt tussen vragenstellers en degene die het begrip, jaartal of de persoon moeten raden.
- De leerlingen vragen na elke ronde aan de medeleerling welk nummer hij heeft en vult dan het volgens hem/haar, juiste antwoord in op het antwoordvel (bijlage 5)
- Op het eind van de sessie bespreekt de leraar de goede antwoorden; de leerlingen controleren hun antwoorden. De leraar kan doorvragen op het belang van kennis, wat de opdracht eventueel moeilijk maakte en hoe leerlingen de opdracht hebben aangepakt.

Voorbeeld van een goede startvraag:

- Ben je een begrip / Ben je een gebeurtenis? / Ben je een jaartal?

Vervolg vragen bij jaartallen:

- Vond de gebeurtenis in het jaartal eerder plaats dan een (door de leerling genoemde) gebeurtenis?
- Vond de gebeurtenis in het jaartal later plaats dan een (door de leerling genoemde) gebeurtenis?

Door dit soort vragen leren leerlingen dat de volgorde van veel gebeurtenissen vaak via logisch redeneren kan worden bepaald. Dit is ook expliciet de bedoeling van de formulering van chronologievragen in het havo/vwo- en soms ook in het vmbo-examen.

Eventuele vervolgactie (fase 5)

Als blijkt dat de leerlingen de stof nog onvoldoende beheersen kan de leraar de volgende opdracht verstrekken die op een iets andere manier de stof nogmaals bevroegt en die in groepjes wordt gemaakt. Bijvoorbeeld: de leraar kopieert de drie onderdelen van bijlage 6 en verknipt de velden tot afzonderlijke kaartjes. Elk groepje leerlingen krijgt een set met begrippen, met jaartallen en personen. Zij krijgen de opdracht de begrippen onder elkaar te leggen en vervolgens de jaartallen en de personen bij de begrippen te plaatsen (werkvorm 'concept mapping'). Door leerlingen in groepjes te laten werken wordt de discussie bevorderd en geven de leerlingen elkaar feedback, waardoor de kennis van begrippen, personen en jaartallen wordt vergroot.

Differentiatie en variatie (optioneel)

- De leraar kan het formatieve effect nog versterken door de leerlingen, individueel of in groepjes, eerst zelf een werkblad te laten vullen met begrippen, jaartallen en personen die betrekking hebben op het onderwerp. Een leeg werkblad vind je in bijlage 7.

Terugblik en tips van de ontwikkelaar (na uitvoering les)

- Maak het nut/de relevantie van deze leeractiviteit duidelijk in het licht van leren, eigenaarschap én het belang van voldoende kennis over het onderwerp.

Auteur(s)

Albert van der Kaap, voormalig leraar geschiedenis en leerplanontwikkelaar. Meer uitwerkingen, voorbeelden en werkvormen zijn te vinden op zijn website:

<http://histoforum.net/2019/formatiefhandelen.html>

Bijlage 1

Welke van onderstaande jaartallen, gebeurtenissen en personen je kunt gebruiken is uiteraard afhankelijk van hetgeen in de klas is behandeld. Bijvoorbeeld:

Jaartallen

1566
 1568
 1574
 1576
 1579
 1581
 1584
 1588
 1609-1621
 1648

Begrippen/gebeurtenissen

Alva	Ontzet van Leiden
Apologie	Pacificatie van Gent
Arminius	Plakkaat van Verlatinghe
Balthasar Gerards	Raad van Beroerten
Beeldenstorm	Reformatie
Beleg van Alkmaar	Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden
Beleg van Haarlem	Slag bij Heiligerlee
Den Briel Watergeuzen	Smeekschrift
Filips II	Spaanse Furie
Gomarus	Spanje
Graaf van Egmond	Stadhouder
Graaf van Hoorne	Steenvoorde
Hagepreek	Troonsafstand
Hongersnood	Twaalfjarige Bestand
Karel V	Unie van Atrecht
Ketters	Unie van Utrecht
Landvoogd	Van Oldenbarnevelt
Margaretha van Parma	Verbond der Edelen
Maurits	Vrede van Münster
Moord	Willen van Oranje

Bijlage 2

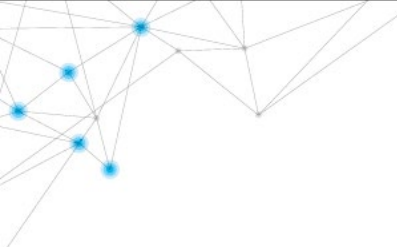
1 1566	2 1567	3 1568	4 1574	5 1576	6 1579
7 1581	8 1584	9 1588	10 1648	11 Alva	12 Filips II
13 Margaretha van Parma	14 Willem van Oranje	15 Karel V	16 Egmond	17 Hoorne	18 Bathasar Gerards
19 Arminius	20 Gomarus	21 Van Oldenbarnevelt	22 Maurits	23 1566	24 1568
25 1581	26 1588	27 1648	28 Filips II	29 Willem van Oranje	30 Karel V

Bijlage 3

1 Plakkaat van Verlatinghe	2 Apologie	3 Beeldenstorm	4 Ontzet van Leiden	5 Hagepreek	6 Hongersnood
7 Ketter	8 Landvoogd	9 Moord op Willem van Oranje	10 Raad van beroerten	11 Smeekschrift	12 Slag bij Heiligerlee
13 Stadhouder	14 Unie van Atrecht	15 Unie van Utrecht	16 Pacifcatie van gent	17 Verbond der edelen	18 Vrede van Münster
19 Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden	20 Plakkaat van Verlatinghe	21 Unie van Utrecht	22 Beeldenstorm	23 Ontzet van Leiden	24 Hagepreek
25 Ketter	26 Landvoogd	27 Moord op Willem van Oranje	28 Raad van beroerten	29 Smeekschrift	30 Slag bij Heiligerlee

Bijlage 4

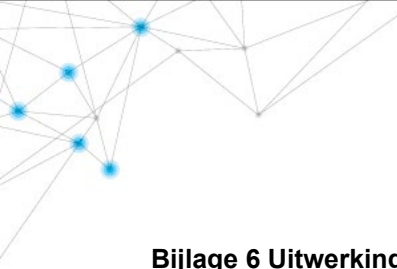
1 Plakkaat van Verlatinghe	2 Apologie	3 Beeldenstorm	4 Ontzet van Leiden	5 Hagepreek	6 Hongersnood
7 Ketter	8 Landvoogd	9 Moord op Willem van Oranje	10 Raad van Beroerten	11 Smeekschrift	12 Slag bij Heiligerlee
13 Margaretha van Parma	14 Willem van Oranje	15 Karel V	16 Egmond	17 Hoorne	18 Bathasar Gerards
19 Arminius	20 Gomarus	21 Van Oldenbarnevelt	22 Maurits	23 1566	24 1568
25 Filips II	26 Willem van Oranje	27 Karel V	28 Plakkaat van Verlatinghe	29 Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden	30 Unie van Utrecht

Bijlage 5 Antwoordvel

Nummer:	Nummer:	Nummer:
Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:
Nummer:	Nummer:	Nummer:
Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:

Nummer:	Nummer:	Nummer:
Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:
Nummer:	Nummer:	Nummer:
Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:	Begrip/persoon/gebeurtenis/jaartal:

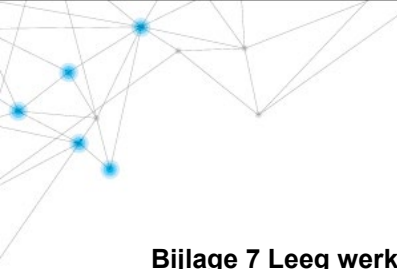

Bijlage 6 Uitwerking voor een eventuele vervolgoedracht

1555	1566	1567	1568	1572	1574
1576	1579	1581	1584	1588	1609 -1621
1648	1555	1566	1567	1568	1572
1574	1576	1579	1581	1584	1588
1609 – 1621	1648				

Plakkaat van Verlatinghe	Apologie	Beeldenstorm	Ontzet van Leiden	Hagepreek	Hongersnood
Ketter	Landvoogd	Moord op Willem van Oranje	Raad van Beroerten	Smeekschrift	Slag bij Heiligerlee
Stadhouder	Unie van Atrecht	Unie van Utrecht	Pacificatie van Gent	Verbond der Edelen	Vrede van Münster
Ontstaan van de Republiek	Plakkaat van Verlatinghe	Den Briel	Filips II volgt zijn vader op	Twaalfjarig bestand	Steenvoorde

Alva	Willem van Oranje	Karel V	Filips II	Egmond	Hoorne
Arminius	Gomarus	Maurits	Johan van Oldenbarnevelt	Balthasar Gerards	Watergeuzen
Margaretha van Parma	Verbond der Edelen	Margaretha van Parma	Verbond der Edelen		
Alva	Willem van Oranje	Karel V	Filips II	Egmond	Hoorne
Arminius	Gomarus	Maurits	Johan van Oldenbarnevelt	Balthasar Gerards	Watergeuzen

Bijlage 7 Leeg werkblad die door leerlingen zelf kan worden gevuld.

1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30